

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІКА ФАРМАЦІЇ

Рекомендована д.ф.н., професором А.С.Немченко

УДК 338.24:330.131.7

НАПРЯМКИ КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК

З.М.Мнушко, Н.В.Сотнікова, О.М.Євтушенко

Національний фармацевтичний університет

Запропоновані напрямки оцінки та мінімізації ризиків для виробників і дистриб'юторів дієтичних добавок. Розроблені алгоритм і модель якісного та кількісного визначення впливу факторів ризику на підприємницьку діяльність суб'єктів ринку даних товарів. Встановлені та кількісно проаналізовані специфічні фактори ризику, які впливають на діяльність виробників і дистриб'юторів вказаної товарної групи. Запропоновані найбільш ефективні напрямки мінімізації ризиків, характерних для ринку дієтичних добавок.

У сучасних умовах ринкової економіки проблема оцінки та мінімізації ризиків є однією з основних у роботі фармацевтичних організацій. У значній мірі це відноситься до діяльності виробників і дистриб'юторів дієтичних добавок, тому що ринок цих товарів розвивається в умовах невизначеності їх статусу, недосконалості нормативно-правової бази, а також недовіри з боку споживачів і фахівців.

Науково-практичні дослідження з удосконалення підходів до прийняття ефективних управлінських рішень та мінімізації факторів ризику стосуються, перш за все, діяльності фармацевтичних організацій [1, 2, 3, 5, 6, 9, 13], які займаються виробництвом та реалізацією лікарських засобів, але не враховують специфіки розвитку ринку дієтичних добавок та, як наслідок, особливостей підприємницької діяльності основних його суб'єктів.

У зв'язку з цим виникає необхідність у розробці методики якісного та кількісного визначення впливу факторів ризику на підприємницьку діяльність виробників і дистриб'юторів дієтичних добавок, що й обумовило мету нашої роботи та визначило наступні завдання: виявити основні джерела інформації, які використовують суб'єкти ринку дієтичних добавок, якісно та кількісно оцінити вплив факторів ризику на їхню діяльність, встановити найбільш ефективні напрямки мінімізації встановлених видів ризику. При проведенні досліджен-

ня використовувалися результати експертного опитування виробників і дистриб'юторів дієтичних добавок.

Головним завданням запропонованої методики є розробка комплексного підходу до встановлення рівня впливу факторів ризику на діяльність суб'єктів ринку дієтичних добавок з використанням наступних етапів: збір та аналіз інформації, якісне та кількісне дослідження ризиків, вибір і реалізація заходів з їх мінімізації, а також контроль отриманих результатів (рис.) [4, 7, 12].

На першому етапі необхідно зібрати інформацію про фактори внутрішнього та зовнішнього середовища за допомогою наступних джерел: вітчизняні та іноземні спеціалізовані періодичні видання, статистичні довідники, інформація від колег, співробітників, конкурентів, з Інтернету, власні маркетингові дослідження.

При оцінці джерел інформації та факторів ризику доцільно використовувати метод експертних оцінок, який складається з наступних стадій: ранжування, зважування та комплексна оцінка.

Розрахунок вагових характеристик для кожного джерела інформації проводився за наступною формулою:

$$Q_s = \frac{\sum_{i=1}^l (\sum_{j=1}^m k_i \cdot O_{ji} / \sum_{i=1}^l \sum_{j=1}^m k_i \cdot O_{ij}) \cdot P_{ij}}{\sum_{i=1}^l \sum_{s=1}^n (\sum_{j=1}^m k_i \cdot O_{ji} / \sum_{i=1}^l \sum_{j=1}^m k_i \cdot O_{ij}) \cdot P_{ji}}$$

де: Q_s — питома вага кожного джерела інформації; k_j — значення та авторитет експерта (компетентність); O_{ij} — оцінка j -експертом i -го критерію; m — кількість експертів; l — кількість критеріїв; n — кількість джерел інформації; P_{ij} — оцінка j -го джерела інформації за i -м критерієм [10, 11].

Згідно з результатами аналізу найбільш ефективними джерелами інформації є власні марке-

Рис. Модель управління ризиками на ринку дієтичних добавок.

тингові дослідження, що, насамперед, пов'язано з відсутністю необхідного моніторингу ринку даних товарів в Україні. Також відносно високі показники мають такі джерела як інформація від конкурентів та спеціалізовані періодичні видання.

При ідентифікації ризиків визначено, що їх можна розподілити на внутрішні, які залежать від прийнятих менеджерами управлінських рішень, та зовнішні, що не залежать від особливостей діяльності організації, проте систематично створюють труднощі для суб'єктів ринку дієтичних добавок [4].

Кількісний аналіз внутрішніх та зовнішніх ризиків необхідно проводити окремо. При розрахунку впливу внутрішніх ризиків доцільно використовувати імовірність помилки $P_{\text{пом}}$, при урахуванні якої одержана величина попадає в інтервал $1 - P_{\text{пом}}$. Значення помилки $P_{\text{пом}}$ визначає керівник організації на підставі своєї суб'єктивної думки. З огляду на те, що думки експертів при оцінці ризиків можуть не збігатися, для їхньої узгодженості до-

цільно використовувати коефіцієнт конкордації (W), який розраховують за наступною формулою:

$$W = \frac{12 \sum_{i=1}^n \left[r_i - \frac{1}{2} N(n+1) \right]^2}{N^2 (n^3 - n)},$$

де: n — число факторів ризику;
 N — число експертів;
 r — оцінка i -го фактора ризику.

Після ранжування ризиків визначається їх середньозважений показник за наступною формулою:

$$B_i = \frac{\sum_{j=1}^m k_j \cdot T_{ij}}{\sum_{i=1}^l \sum_{j=1}^m k_i \cdot T_{ij}},$$

де: B_i — середньозважена оцінка i -го фактора ризику;
 k_j — компетентність експерта;

T_{ij} — оцінка j -експертом i -го фактора ризику;

l — кількість факторів ризику;

m — кількість експертів.

У відповідності з результатами дослідження найбільший вплив серед факторів зовнішнього середовища на діяльність виробників і дистриб'юторів дієтичних добавок мають ускладнення процедури реєстрації дієтичних добавок — 12%, постійні зміни в законодавчій базі — 11%, невизначеність їхнього статусу та відсутність підтримки з боку державних органів — 9%.

На підставі аналізу вітчизняної та закордонної нормативно-правової бази, а також інших джерел інформації були виділені основні напрямки з мінімізації зовнішніх факторів ризику для виробників і дистриб'юторів дієтичних добавок та визначені відповідні їм питомі частки, які розраховуються за наступною формулою:

$$H_i = \frac{\sum_{j=1}^l B_i \cdot R_{ij}}{\sum_{i=1}^l \sum_{j=1}^n B_i \cdot R_{ij}},$$

де: H_i — питома вага заходів з мінімізації ризиків;

B_i — середньозважена оцінка i -го фактора ризику;

l — кількість факторів ризику;

n — кількість заходів з мінімізації рівня ризику;

R_{ij} — оцінка впливу j -го заходу з мінімізації ризику на i -й фактор ризику.

Відповідно до аналізу найбільш ефективними заходами зі зниження негативного впливу зовнішніх факторів ризиків є усунення протиріччя у деяких положеннях нормативно-правової бази, а також сертифікація даних товарів — 15%. Таким чином, можна відзначити, що вдосконалення нормативно-правової бази та сертифікація дієтичних добавок дозволять знизити негативні наслідки, які виникають у підприємницькій діяльності виробників і дистриб'юторів даної товарної групи.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізовані та виявлені джерела інформації щодо ринку дієтичних добавок, які доцільно використовувати виробникам і дистриб'юторам — це власні маркетингові дослідження, інформація від конкурентів та вітчизняні періодичні видання.

2. Виявлені внутрішні та зовнішні фактори ризику, які впливають на діяльність суб'єктів ринку дієтичних добавок, проведено їхнє ранжування. Найбільше значення мають такі фактори: ускладнення процедури реєстрації — 12%, постійні зміни в законодавчій базі — 11%, невизначеність статусу даних товарів та відсутність підтримки з боку державних органів — 9%.

3. Визначені напрямки мінімізації зовнішніх факторів ризику, які слід використовувати виробникам і дистриб'юторам дієтичних добавок, зокрема усунення протиріч у нормативно-правовій базі, а також сертифікація зазначених товарів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лепешкина М.Н. // *Менеджмент в России и за рубежом*. — 2001. — №6. — С. 19-24.
2. Мнушко З.М., Євтушенко О.М., Страшний В.В. // *Вісник фармації*. — 2003. — №2. — С. 62-67.
3. Мнушко З.Н., Євтушенко Е.Н. // *Провизор*. — 2004. — №20. — С. 5-8.
4. Мнушко З.М., Сотнікова Н.В. *Методика кількісної оцінки та мінімізації ризиків у діяльності виробників і дистриб'юторів біологічно активних добавок: Інформ. лист*. — X, 2007. — 4 с.
5. Семенченко Н. // *Економіст*. — 2004. — №2. — С. 68-69.
6. Boddewyn Jean Jiand Leardi M. // *Intern. J. of Advertising*. — 1998. — №8. — P. 363-374.
7. Hoke N. // *BMJ*. — 2000. — Vol. 320. — P. 1538.
8. Jonson D.G. // *J. of Business Strategy*. — 1999. — Vol. 1, №4. — P. 58-64.
9. Naresh K. Malhotra // *Marketing res.* — 1999. — Vol. 1, №2. — P. 97-101.
10. Rangan K.V., Moriarty R.T., Swartz G.S. // *J. of Marketing*. — 2002. — №2. — P. 81-86.
11. Richardson B., Richardson R. *Business planning: an approach to strategic management*. — 2nd ed. — London: Pitman Publishing, 1999. — 290 p.
12. Trombetta W., Cavanagh J. // *J. of Pharm. Marketing and Management*. — 1997. — Vol. 11, №4. — P. 3-20.
13. Wyatt K.M., Dimmock P.W., Jones P.W., O'Brien // *BMJ*. — 1999. — Vol. 318. — P. 1375-1381.

УДК 338.24:330.131.7

НАПРАВЛЕНИЯ КОЛИЧЕСТВЕННОЙ ОЦЕНКИ РИСКОВ ДЛЯ СУБЪЕКТОВ РЫНКА ДИЕТИЧЕСКИХ ДОБАВОК

З.Н.Мнушко, Н.В.Сотникова, Е.Н.Евтушенко

Предложены направления оценки и минимизации рисков для производителей и дистрибьюторов диетических добавок. Разработаны алгоритм и модель качественного и количественного определения влияния рисков на предпринимательскую деятельность субъектов рынка данных товаров. Установлены и количественно проанализированы специфические факторы риска, которые влияют на деятельность производителей и дистрибьюторов данной товарной группы. Предложены наиболее эффективные направления минимизации рисков, характерных для рынка диетических добавок.

UDC 338.24:330.131.7

DIRECTIONS OF RISKS QUANTITATIVE ESTIMATION FOR THE SUBJECTS OF THE DIETARY SUPPLEMENTS MARKET

Z.N.Mnushko, N.V.Sotnikova, Ye.N.Yevtushenko

Directions of estimation and minimizations of risks for producers and distributors of dietary supplements have been offered. The algorithm and the model of qualitative and quantitative determination of risks influence on the entrepreneurial activity of subjects of these commodities market have been developed. The specific factors of risk affecting the activity of producers and distributors of this commodity group have been determined and analyzed quantitatively. The most effective directions for minimization of risks, which are characteristic for the market of dietary supplements, have been offered.